

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
In the Name of Allah, the Compassionate the Merciful

جهش تولید در آینه آیات و روایات (همراه با آموزه‌های امام و رهبری)

سید حسین شفیعی دارابی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فرآوری اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالتذگی مراکز آموزشی و پژوهشی، در گرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	۱۳
معاونت پژوهشی و تولید دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	۱۳
پیشگفتار	۱۵
فصل اول: مبانی نظری جهش تولید	۲۳
مقدمه	۲۳
گفتار اول: کلیات تحقیق	۲۳
تبیین موضوع	۲۳
اهمیت و ضرورت تحقیق	۲۴
پیشینه تحقیق	۲۶
۱. پیش از مطرح شدن عنوان سال جهش تولید	۲۷
۲. پس از مطرح شدن عنوان سال جهش تولید	۳۴
اهداف تحقیق	۳۶
پرسش‌های تحقیق	۳۷
پرسش اصلی تحقیق	۳۷
پرسش‌های فرعی	۳۷
قلمرو تحقیق	۳۷

- روش تحقیق _____ ۳۸
- گفتار دوم: مفهوم‌شناسی تحقیق _____ ۳۸
- مفهوم‌شناسی جهش _____ ۳۹
- مفهوم‌شناسی تولید _____ ۴۳
- مفهوم‌شناسی جهش تولید _____ ۴۶
- رابطه جهش تولید با رونق تولید _____ ۴۷
- گفتار سوم: تبیین ابعاد جهش تولید و ضرورت اولویت‌بخشی به آن در بخش‌های پیشرو _____ ۵۱
- فصل دوم: جلوه‌هایی از جهش تولید و زیرساخت‌های آن در سیره انبیای الهی علیهم‌السلام _____ ۵۵
- مقدمه _____ ۵۵
- گفتار اول: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره حکومتی حضرت یوسف علیه‌السلام _____ ۵۶
- راهیابی به عرصه حکومتی مصر _____ ۵۸
- کارکرد موفق در جهت رفع بحران اقتصادی _____ ۶۱
- گفتار دوم: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره حکومتی ذوالقرنین _____ ۶۵
- اقدام عمرانی - امنیتی مهم ذوالقرنین _____ ۷۲
۱. تبیین رابطه اقدام ذوالقرنین با مسئله جهش تولید _____ ۷۶
۲. تمجید از کارکردهای نیک ذوالقرنین در روایات _____ ۷۹
- گفتار سوم: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره حکومتی حضرت داود علیه‌السلام _____ ۸۱
- آورده‌های مهم حکومت حضرت داود علیه‌السلام _____ ۸۴
۱. بهره‌مندی از دانش‌های لازم برای اداره حکومت _____ ۸۴
۲. مقابله با فساد و پایان‌بخشی به ستم جالوت _____ ۸۵
۳. ابداع صنعت زره‌سازی _____ ۸۶
۴. بازدهی اقدام صنعتی در عرصه معیشتی فردی و اجتماعی _____ ۸۹
- گفتار چهارم: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره حضرت شعیب علیه‌السلام _____ ۸۹

- تهیه و تدارک ابزار تجارت سالم برای عامه مردم ۹۰
- استخدام حضرت موسی علیه السلام برای کار و تولید ۹۱
- اصلاح اقتصادی کارآمد ۹۴
- گفتار پنجم: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره حضرت موسی علیه السلام ۹۶
- اقدامات اقتصادی جسمی ۹۸
۱. کمک‌رسانی در جهت تهیه آب ۹۹
۲. کمک‌دهی بدون چشم‌داشت مادی ۱۰۰
۳. نمادی از جهش تولید در تلاش شبانی ۱۰۱
- اقدامات اقتصادی معنوی ۱۰۲
۱. رفع مشکل کم‌آبی با جوشیدن دوازده چشمه ۱۰۲
۲. رفع مشکل گرمای آفتاب با ابرهای سایبان ۱۰۳
۳. رفع مشکل بی‌غذایی بنی اسرائیل با نزول «مَنّ» و «سلوی» ۱۰۳
۴. نزول باران با دعا و رفع خشکسالی و کمبود آب ۱۰۵
- چهار توصیه کارآمد الهی به حضرت موسی علیه السلام ۱۰۷

فصل سوم: جلوه‌هایی از جهش تولید و زیرساخت‌های آن در سیره نبوی صلی الله علیه و آله و سیره

- علوی علیه السلام** ۱۰۹
- مقدمه ۱۰۹
- گفتار اول: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۱۱۱
- اقدامات فرهنگی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در عرصه اقتصادی ۱۱۷
۱. ترویج فرهنگ کار و تلاش در جامعه ۱۱۸
۲. بسترسازی مناسب برای بروز روحیه خودکفایی افراد ۱۲۰
۳. تجلیل شایسته از فعالان در دو عرصه معنوی و اقتصادی ۱۲۱
۴. ترویج فرهنگ شبانی و دانداری ۱۲۳
۵. توصیه به پرهیز از تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری ۱۲۴
۶. مقابله با برداشت‌های نادرست از مفاد برخی آیات قرآنی ۱۲۸
۷. ترغیب به ارزان‌فروشی ۱۲۹

- اقدامات عملی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در عرصه اقتصادی _____ ۱۲۹
۱. اقدامات عملی شخصی _____ ۱۳۰
۲. اشتغال به کار و تلاش _____ ۱۳۰
۳. پیشه نمودن زهد و ساده‌زیستی _____ ۱۳۱
۴. اقدامات عملی اجتماعی _____ ۱۳۴
۵. اشتغال‌زایی _____ ۱۳۵
۶. انعقاد قرارداد مسابقات و مزارعه میان مهاجر و انصار _____ ۱۳۹
۷. مبارزه با نمادهای مفسد اقتصادی _____ ۱۴۰
۸. اعمال سیاست اقطاع و رشد تولید _____ ۱۵۱
۹. مدیریت کارآمد بیت‌المال _____ ۱۵۴
- نمادهایی از شیوه‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مدیریت بیت‌المال _____ ۱۵۸
۱. شتاب در تقسیم بیت‌المال _____ ۱۵۸
۲. رعایت عدالت و مساوات در تقسیم بیت‌المال _____ ۱۵۹
۳. ابلاغ وظایف مردم نسبت به بیت‌المال _____ ۱۵۹
۴. اعمال سیاست تبشیر و انذار در حوزه بیت‌المال _____ ۱۶۰
۵. توبیخ و مجازات متجاوزان به بیت‌المال _____ ۱۶۲
۶. قطع دست فرصت‌طلبان از بیت‌المال _____ ۱۶۲
۷. استفاده بهینه از بیت‌المال _____ ۱۶۳
- ارزیابی اقدامات اقتصادی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله _____ ۱۶۵
- گفتار دوم: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره امام علی علیه السلام _____ ۱۶۶
- کارکردهای اقتصادی شخصی امام علی علیه السلام _____ ۱۶۷
۱. اقدامات گفتاری - فرهنگی _____ ۱۶۸
۲. اقدامات عملی - رفتاری _____ ۱۷۳
- کارکردهای اقتصادی اجتماعی امام علی علیه السلام _____ ۱۸۱
۱. تداوم سیره نبوی صلی الله علیه و آله در حوزه بیت‌المال _____ ۱۸۲
۲. رعایت مساوات و عدالت در تقسیم بیت‌المال _____ ۱۸۳

۳. پرهیز از راکد گذاشتن سرمایه ۱۸۴
۴. ارجمندی کشاورزان ۱۸۶
۵. ایجاد امنیت شغلی ۱۸۷
۶. اهمیت دادن به عمران و آبادی ۱۸۹
۷. گسترش فرهنگ وقف و باقیات الصالحات ۱۹۲
۸. مقابله با مظاهر اسراف ۱۹۵
۹. مبارزه با اشرافی‌گری و رفاه‌زدگی ۱۹۷
۱۰. موعظه به تجار در عرصه بازار ۲۰۱
۱۱. ترویج فرهنگ استقلال و خودکفایی اقتصادی ۲۰۳
- آورده‌های اقدامات اقتصادی امام علی علیه السلام ۲۰۴

فصل چهارم: جلوه‌هایی از جهش تولید و زیرساخت‌های آن در سیره امام خمینی رحمته الله علیه و

- مقام معظم رهبری ۲۰۷
- مقدمه ۲۰۷
- گفتار اول: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره امام خمینی رحمته الله علیه ۲۰۷
۱. ایمان مزین به تقوا و کارکرد آن در رفع مشکلات اقتصادی ۲۰۷
۲. توجه دادن به برکات استغفار و سحرخیزی ۲۰۹
۳. منزلت و جایگاه امنیت ۲۱۱
۴. عنایت به مسئله عمران و آبادی ۲۱۱
۴. باور به ارزش حرفه کشاورزی و منزلت کشاورزان ۲۱۲
۵. ارزشمندی مسئله وقف ۲۱۳
۶. تلاش‌های متنوع در مسیر گسترش فرهنگ انفاق ۲۱۴
۷. حکم مصارف زکات و تأثیر آن در تولید و جهش تولید ۲۱۵
۸. اهمیت و ضرورت خودکفایی و استقلال اقتصادی ۲۱۷
۱۰. پرهیز از اسراف ۲۱۸
۱۱. نفرت از منش تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری ۲۱۹
۱۲. هشدار به تجار مفسده‌جوی ۲۲۱

- گفتار دوم: نمادی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره مقام معظم رهبری — ۲۲۴
۱. ایمان مزین به تقوا و کارکرد آن در رفع مشکلات اقتصادی — ۲۲۴
 ۲. تبیین نقش اعمال حسنه و بهره‌مندی از پاداش مضاعف الهی — ۲۲۶
 ۳. استغفار و کارکرد آن در فزونی برکات الهی — ۲۲۸
 ۴. منزلت و جایگاه امنیت — ۲۲۸
 ۵. عنایت به مسئله عمران و آبادی — ۲۲۹
 ۶. توجه دادن به ارزش حرفه کشاورزی و منزل کشاورزان — ۲۳۰
 ۷. ارزشمندی مسئله وقف — ۲۳۱
 ۸. نقش انفاق در رفع فقر مالی و نزول برکات آسمانی — ۲۳۲
 ۹. امید به بهره‌مندی از برکات بی‌پایان زکات — ۲۳۴
 ۱۰. اهمیت و ضرورت خودکفایی و استقلال اقتصادی — ۲۳۶
 ۱۱. توجه دادن به جایگاه و ارزش تولید و جهش تولید — ۲۳۷
 ۱۲. پرهیز از اسراف — ۲۳۸
 ۱۳. نفرت از منش تجمل‌گرایی و اشرافی‌گری — ۲۴۰
 ۱۴. هشدار به تجار مفسده‌جوی — ۲۴۱
- فصل پنجم: عوامل مؤثر در تحقق جهش تولید و زیرساخت‌های آن — ۲۴۳**
- مقدمه — ۲۴۳
- گفتار اول: نمودهایی از عوامل معنوی مؤثر در تحقق جهش تولید و زیرساخت‌های آن — ۲۴۵
۱. ایمان آراسته به تقوآمداری — ۲۴۶
 ۲. تأثیر ایمان آراسته به تقوا در تحقق جهش تولید — ۲۴۷
 ۳. تبیین نقش انجام اعمال حسنه و بهره‌مندی از پاداش ده‌برابری — ۲۵۰
 ۴. استغفار و مغفرت‌طلبی — ۲۵۴
 ۵. نقش استغفار در فزونی تولید و تحقق جهش تولید — ۲۵۶
 ۶. اعتماد به نفس و باور به شعار «ما می‌توانیم» — ۲۵۸
 ۶. انفاق و بخشش مال به تهیدستان در جهت کسب رضای الهی — ۲۶۴
 ۷. نقش انفاق در جهش تولید — ۲۶۷

۸. جلوه‌ای از جهش تولید برآمده از انفاق در سیره اقتصادی امام صادق علیه السلام - ۲۶۷
۹. پرداخت زکات _____ ۲۶۸
۱۰. نقش پرداخت زکات در تولید و جهش تولید _____ ۲۷۱
- گفتار دوم: نمودهایی از عوامل مادی مؤثر در تحقق جهش تولید و زیرساخت‌های آن - ۲۷۴
۱. عوامل معرفتی مؤثر در جهش تولید _____ ۲۷۴
- نتیجه‌گیری _____ ۲۹۷
- فهرست منابع _____ ۲۹۹

مقدمه

معنویت، همواره گم‌شده انسان در طول تاریخ بوده و این پیام ماندگار انبیای الهی علیهم‌السلام است که در گوش اعصار پیچیده و انسان را به زندگی جاویدانی دعوت می‌کند؛ پیامی که در آن به تمامی نیازهای مادی و معنوی انسان و رشد کامل ابعاد وجودی او اندیشیده شده است؛ معرفتی الهی که می‌تواند همه جنبه‌های زندگی انسان را دگرگون ساخته و زندگی جدیدی را پایه‌ریزی کند.

دانشگاه مجازی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم

می‌کوشد با بهره‌گیری از روش‌های نوین فناوری اطلاعات و ارتباطات، پیام الهی خاتم پیام‌آوران، حضرت محمد مصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و پیروان راستین ایشان را در اختیار علاقه‌مندان در هر نقطه خاکی قرار دهد تا سرآغازی برای زندگی الهی و پاک انسان معاصر باشد.

معاونت پژوهشی و تولید دانشگاه مجازی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم

با همکاری گروه‌های علمی و صاحب‌نظران، برای پاسخگویی به نیاز حقیقت‌طلبان و معرفت‌جویان، متون آموزشی و کمک‌آموزشی مورد نیاز را

به زبان‌های مختلف تولید و ترجمه نموده تا در رشته‌های آموزشی مورد استفاده فراگیران قرار گیرند و با توجه به استقبال و درخواست عموم علاقه‌مندان، اقدام به چاپ آن‌ها کرده است.

این اثر پژوهشی با عنوان «جهش تولید در آینه آیات و روایات (همراه با آموزه‌های امام و رهبری)» توسط حجت‌الاسلام دکتر سید حسین شفیعی دارابی تدوین گردیده که بر پایه رویکردی تفصیلی، تنظیم شده است. بدین وسیله از ایشان و سایر همکارانی که در تنظیم این اثر کوشیدند، به‌ویژه حجت‌الاسلام عبدالله حاجی‌علی لالائی، حجت‌الاسلام سید مهدی معلمی و حجت‌الاسلام دکتر سید محمدکاظم رجایی رامشه، سپاس و قدردانی می‌نماییم.

«خانه‌های خود را دانشگاه اسلامی کنیم»

دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ

<https://mou.ir>

پیشگفتار

تعیین قلمرو دین، یکی از مهم‌ترین منازعات و گفتمان‌های علمی بروز یافته در حوزه دین‌شناسی محسوب می‌شود. با انجام تأملی مناسب در آثار گفتاری و نوشتاری ظهور یافته در این عرصه، چنین دریافت می‌شود که یکی از اساسی‌ترین براینده این گفتمان، عبارت است از شکل‌گیری دو نگاه دین‌حداقلی و دین‌حداکثری.^۱

مدافعان دیدگاه اول که امروزه متبلور در روشنفکران و نواندیشان دینی است، با محصور کردن دین در سعادت آخرتی، منکر دخالت و حضور دین در عرصه اجتماع و امور سیاسی، اقتصادی و... هستند و نقش دین در این امور را به حداقل رسانده و معتقدند:

شرع در این موارد، حداقل‌های لازم را به ما آموخته است و از دخالت در بسیاری از امور (اجتماعی، سیاسی، فقهی و...) می‌پرهیزد.^۲

این گروه، نه تنها بدین طریق دین را سکولاریزه کرده و به جدایی دین از

۱. ر. ک: عباسی، ۱۳۸۲؛ موسوی و عباسی، ۱۳۹۶؛ ترابی، ۱۳۹۵؛ مؤمنی، ۱۳۹۶؛

محمدپورمرزبالی و حسینی، ۱۳۹۷.

۲. ر. ک: عباسی، ۱۳۸۳.

سیاست قائل هستند؛^۱ بلکه دخالت دین در دیگر حوزه‌های اجتماعی به‌ویژه در حوزه علوم انسانی - همانند اقتصاد، فرهنگ، زبان، جامعه‌شناسی و تاریخ - را بر نمی‌تابند؛ هم‌چون صادق بلعید - استاد دانشگاه تونس - در کتاب «القرآن والتشريع» که با نفی رویکرد حداکثری و اعتدالی، مفاهیم و معارف قرآن را فردی و مربوط به حیات اخروی انسان می‌داند.^۲

در نقطه مقابل، قائلین به دیدگاه دوم با استناد به مفاد آیات و روایات، بر گستردگی قلمرو دین و محدود نبودن آن به امور معنوی فردی و آخرتی تأکید دارند.

شهید مطهری که یکی از شاخص‌ترین دانشوران مسلمان و مدافع دیدگاه دوم محسوب می‌شود، ضمن تشریح این دیدگاه و دفاع از آورده‌های آن^۳ از باور به وجود مرز بین زندگی و دین و ضرورت پرهیز از خلط مسئله دین با مسائل زندگی به‌عنوان آغازین علت شکل‌گیری دیدگاه اول یاد نموده و در جهت نقد آن، چنین نوشته است:

این اشخاص اشتباه اولشان این است که مسائل زندگی را مجرد فرض می‌کنند؛ خیر، زندگی یک واحد و همه شئونش توأم با یکدیگر است؛ صلاح و فساد در هر یک از شئون زندگی در سایر شئون مؤثر است. ممکن نیست اجتماعی مثلاً فرهنگ یا سیاست یا قضاوت یا اخلاق و تربیت و یا اقتصادش فاسد باشد؛ اما دینش درست باشد و بالعکس. اگر

۱. ر.ک: فنایی، ۱۳۷۵: ۲۹۳.

۲. ر.ک: رجبی و عابد، ۱۳۹۹.

۳. ر.ک: مطهری، ۱۳۷۷، ج ۲، ۶۳ و ۵۲۰؛ همان، ۱۳۹۵، ج ۴، ۶۲۴؛ همان، ۱۳۹۶:

۹۲؛ همان، ۱۳۷۹: ۸۰.

فرض کنیم دین تنها رفتن به مسجد و کلیسا و نماز خواندن و روزه گرفتن است، ممکن است کسی ادعا کند مسئله دین از سایر مسائل مجزا است؛ ولی این مطلب فرضاً درباره مسیحیت صادق باشد، درباره اسلام صادق نیست.^۱

همچنین در کلام دیگری چنین ابراز داشته است:

اسلام مکتبی است جامع و واقع‌گرا. در اسلام به همه جوانب نیازهای انسانی؛ اعم از دنیایی یا آخرتی، جسمی یا روحی، عقلی و فکری یا احساسی و عاطفی، فردی یا اجتماعی توجه شده است.^۲

شهید مطهری در مورد اهمیت امور اقتصادی و معیشتی نیز فرموده است: شکی نیست که عوامل اقتصادی از اساسی‌ترین عوامل زندگی بشر است؛ یعنی بشر نمی‌تواند بی‌اعتنا به این مسائل زندگی کند. این شاید با مفاهیمی که ما خیلی اغراق‌آمیز می‌گوییم، جور در نیاید؛ ولی می‌بینیم همین اسلام که به عوامل معنوی، به ایمان و این جور مسائل و افرادی که در راه ایمان و فی سبیل الله جهاد می‌کنند، این همه اهمیت می‌دهد و واقعاً جهادهایی را جهاد فی سبیل الله - نه فی سبیل شکم، نه در سبیل منافع اقتصادی - تعبیر می‌کند؛ در عین حال، درباره این که معاش و زندگی از ضرورت‌های زندگی بشر است و انسان نمی‌تواند برای همیشه از آن شرایط سرپیچی کند، همه افراد بشر برای همیشه نمی‌توانند از این شرایط سرپیچی کنند، اگر هم یک فرد سرپیچی کند، همه افراد این جور نیستند؛ اگر هم جامعه‌ای موقتاً سرپیچی کند، برای همیشه نمی‌تواند.

۱. همان، ۱۳۷۷: ۱۷-۱۶.

۲. مطهری، ۱۳۷۷، ج ۲، ۶۳.

«مَنْ لَا مَعَاشَ لَهُ لَا مَعَادَ لَهُ» یک اصل بسیار اساسی است. در کافی این حدیث هست که پیغمبر اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرمود:^۱

«اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي الْخُبْرِ وَلَا تُفَرِّقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ فَلَوْ لَا الْخُبْرُ مَا صَلَّيْنَا وَلَا صُمْنَا وَلَا أَدَّيْنَا فَرَضَ اللَّهُ»؛^۲ اگر ما نان نداشتیم، نمی توانستیم نماز بخوانیم، نمی توانستیم روزه بگیریم، نمی توانستیم تصدق بدهیم.

جمله قرآنی «هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا»^۳ به روشنی می فهماند که اصل انشاء و ایجاد انسان از زمین، به وسیله خدای سبحان صورت پذیرفته است؛ ولی عمران و آبادی زمین که تلاش اقتصادی جلوه‌ای از آن به شمار می آید، متفرع بر فعالیت و تلاش مناسب انسان‌ها است؛^۴ از این روست که می بینیم جمعی از مفسران فریقین در مقام تفسیر جمله مذکور، بر این نکته تصریح دارند: یکی از خواسته‌های روشن الهی از انسان‌ها، عبارت است از تلاش در جهت عمران و آبادسازی زمین.^۵

راغب اصفهانی در مقام بیان معنی واژه «واستعمرکم» و تبیین معنی کلمه عمارت، این گونه آورده است: «عَمَّرَ أَرْضَهُ»؛ یعنی فلانی زمین خود را آباد کرد و وقتی گفته می شود «أَعَمَّرْتُهُ الْأَرْضَ» و «اسْتَعْمَرْتُهُ الْأَرْضَ»، معنایش این است که من زمین را به دست فلانی سپردم تا آبادش کند.^۶

۱. ر. ک: مطهری، ۱۳۸۹، ج ۲۱: ۳۴۶-۳۴۵.

۲. ر. ک: کلینی، ۱۴۰۷، ج ۶، ۲۸۷.

۳. هود، آیه ۶۱: او شما را از زمین آفرید و از شما آبادانی زمین را طلب کرد.

۴. ر. ک: جوادی آملی، ۱۳۹۸: ۲۹.

۵. ر. ک: طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۶-۵: ۲۶۴؛ زمخشری، ۱۴۰۷، ج ۲، ۴۰۷.

۶. ر. ک: راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، واژه «عمر».

هرگونه تلاش در جهت عمران و آبادی زمین و عمل به این وظیفه مهم الهی، متفرع بر تحقق اقداماتی متنوع خواهد بود که فعالیت و توسعه اقتصادی، به‌ویژه تلاش در جهت سه اقدام مکمل و پیوسته به هم تولید، رونق تولید و جهش تولید، یکی از مهم‌ترین آن‌ها محسوب می‌شود.

بر این اساس، مهم‌ترین اهداف از تدوین این اثر، اثبات مطالب زیر است:
 * بر اساس آموزه‌های قرآنی و حدیثی، نه تنها جهش تولید امری ممکن است؛ بلکه تحقق نمودهایی از آن در تاریخ انبیای الهی علیهم‌السلام به‌ویژه نبی مکرم اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امامان معصوم علیهم‌السلام حقیقتی غیر قابل انکار است؛ حقیقتی که اگر سازوکارهایش به‌درستی تدارک شود، در وضعیت فعلی کشور نیز قابل تکرار است؛

* جامع همه سازوکارهایی که موجب تکرار پدیده جهش تولید در دوره کنونی خواهد شد، چیزی جز شناسایی و به‌کارگیری مجموعه عوامل اثباتی مؤثر در تحقق جهش تولید و پیشگیری و مقابله با بروز تمامی عوامل تأثیرگذار در ممانعت از آن نیست؛

* در خلال آیات و روایات، هم از عوامل مؤثر در تکرار حقیقت مورد اشاره خبر داده شده است (از جمله ایمان و تقوای الهی)^۱ و هم از حتمیت وقوع آن^۲ بحث شده است؛

* توجه و تأمل در عناوین مجموعه سال‌های منتخب از جانب مقام

۱. ر. ک: اعراف، آیه ۹۹.

۲. ر. ک: بخاری، ۱۴۰۴، ج ۲، ۵۱۲، ح ۱۳۴۶؛ همان، ج ۶، ۲۶۰۶، ح ۶۷۰۴؛ نیشابوری، ۱۳۳۴، ج ۲، ۷۰۱، ح ۶۱؛ ابن‌حنبل، ۱۴۳۰، ج ۳، ۶۷۲، ش ۱۰۸۶۴؛ متقی هندی، ۱۴۱۳، ج ۱۴، ۲۰۴، ش ۳۸۴۰۱.

معظم رهبری به‌ویژه از سال ۱۳۸۷ تاکنون^۱ گویای منظومه فکری معظم له در جهت راهبرد اقتصادی ایران اسلامی است؛

* بررسی‌های میدانی گویای این حقیقت است که اگر در سال رونق تولید، پایه‌های شش‌گانه دانش، برنامه‌ریزی، کار، بازار، مصرف و دولت^۲ و نیز پایه‌های مکمل آن‌ها که در خلال آیات و روایات و در آثار دانشوران اقتصادی به آن‌ها توجه داده شده است، به‌درستی مورد توجه قرار می‌گرفت، ضریب فعالیت مراکز تولیدی و درآمدهای اقتصادی صاحبان آن‌ها در سال ۱۳۹۸، افزایش چشمگیری می‌یافت؛ به همین سبب، رهبر معظم انقلاب در پیام نوروزی سال ۱۳۹۹ پس از اشاره به آغاز حرکت در جهت تولید در سال ۱۳۹۸ و بازگویی نمونه‌هایی از آنچه که تحقق یافت، چنین فرمودند: این کارها شده است در کشور، این جور نیست که کار نشده باشد؛ لیکن آنچه من می‌خواهم بگویم این است که این کاری که تا حالا شده، شاید حتی یک‌دهم آن چیزی که برای کشور احتیاج است، نمی‌باشد.^۳

ساختار کلی این پروژه تحقیقاتی که آراسته به صبغه پُررنگ بهره‌گیری

۱. عناوینی هم‌چون: نوآوری و شکوفایی (۱۳۸۷)، حرکت مردم و مسئولین به سوی اصلاح الگوی مصرف (۱۳۸۸)، همت مضاعف و کار مضاعف (۱۳۸۹)، جهاد اقتصادی (۱۳۹۰)، تولید ملی؛ حمایت از کار و سرمایه ایرانی (۱۳۹۱)، حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی (۱۳۹۲)، اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی (۱۳۹۳)، دولت و ملت، همدلی و هم‌زبانی (۱۳۹۴)، اقتصاد مقاومتی؛ اقدام و عمل (۱۳۹۵)، اقتصاد مقاومتی؛ تولید - اشتغال (۱۳۹۶)، حمایت از کالای ایرانی (۱۳۹۷)، رونق تولید (۱۳۹۸)، جهش تولید (۱۳۹۹)، تولید، پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها (۱۴۰۰) و تولید، دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین (۱۴۰۱).

<https://farsi.khamenei.ir/photo-album?id=49857>

۲. ر. ک: محمدی ری‌شهری، ۱۳۹۷: ۲۰-۱۳.

۳. ر. ک: پیام نوروزی مقام معظم رهبری در آغاز سال ۱۳۹۹.

<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=45205>

از آیات و روایات و همراه با آموزه‌های امام و رهبری است، ترکیبی از چهار فصل زیر است:

- مبانی نظری جهش تولید؛ در قالب سه گفتار: کلیات تحقیق، مفهوم‌شناسی و تبیین ابعاد جهش تولید و ضرورت اولویت‌بخشی به جهش تولید در بخش‌های پیشرو؛
 - جلوه‌هایی از جهش تولید و زیرساخت‌های آن در سیره انبیای الهی علیهم‌السلام؛ در قالب پنج گفتار: نمادهایی از زیرساخت‌های جهش تولید در سیره حکومتی انبیایی هم چون حضرت یوسف، ذوالقرنین^۱، داود، شعیب و موسی علیهم‌السلام؛
 - جلوه‌هایی از جهش تولید و زیرساخت‌های آن در سیره نبوی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و سیره علوی علیه‌السلام؛ در قالب دو گفتار مستقل؛
 - جلوه‌هایی از جهش تولید و زیرساخت‌های آن در سیره امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری؛ در قالب دو گفتار مستقل؛
 - عوامل مؤثر در تحقق جهش تولید؛ در قالب دو گفتار مستقل با دسته‌بندی کلی عوامل معرفتی و رفتاری و تبیین مهم‌ترین مصادیق هر یک از این دو دسته از عوامل.
- بیان این نکته لازم است که هرچند غرض اصلی از این پژوهش، بررسی پدیده اقتصادی جهش تولید از نگاه قرآن و حدیث بوده است؛ اما در طرح مباحث کتاب، کوشیده شد از آموزه‌های امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری که ریشه در آیات و روایات دارند، بهره گرفته شود.
- امید می‌رود با انجام این تحقیق، برابندی همخوان با آموزه‌های قرآنی، حدیثی و آورده‌های مکتب سیاسی - اقتصادی معمار کبیر انقلاب اسلامی ایران و خلف صالح ایشان در راستای مسئله جهش تولید، تحقق یابد.

۱. با ترجیح قول کسانی که معتقد به نبی بودن ذوالقرنین هستند.